

Kruzslicz Péter¹

Előszó

Tíz évvel Magyarország, valamint Kelet- és Közép-Európa további kilenc államának az Európai Unióhoz való csatlakozását követően a Europe Direct Szeged Információs Iroda, a Közösségek Európájáért Alapítvány és a Szegedi Tudományegyetem Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete közös szervezésében 2014. november 10-én Szegeden Nemzeti identitás és alkotmányos identitás az Európai Unió és a tagállamok viszonylatában címmel szerveztek konferenciát, a tanulmánykötet az itt elhangzott előadásokat gyűjtötte egybe.

Az elmúlt tíz és különösen az elmúlt huszonöt év nagyon sok változást hozott. 2014-ben, éppen száz évvel az I. világháború kitörését követően a világ és benne Közép-Európa, egyszerre emlékezett a XX. század kezdetét meghatározó tragikus eseményre, de az elmúlt évszázadot lezáró nagyon fontos történéseinek, a Berlini Fal leomlásának immár negyedszázados évfordulójára is, és természetesen a tíz évvel ezelőtti Unióhoz való csatlakozást is megünnepelhattük. A változások az események sorában is értékelhetők.

Az Európai Unióhoz történt csatlakozás tizedik évfordulóján tehát a történelem leckéjét nem feledve érdemes és hasznos tudományos igényességgel is végigtekinteni immár közelebről az elmúlt évtized változásain, akár szélesebb megközelítésben is. A történések tudományos igényű feldolgozása során pedig nagyon sok téma számos nézőpontban napirendre kerülhet. A gazdasági és társadalmi változások, de akár az ezeket segítő vagy éppen lekövető politikai fordulatok kimeríthetetlen forrást biztosítanak a tudományos kutatásokhoz.

Közép-Európa elmúlt huszonöt évét mindenképpen áthatja az integráció, amely egyszerre volt cél és program, és nem csak a politika, de a társadalom, a gazdaság, sőt a kultúra és a tudomány számára is. Ez a folyamat, amely természetesen mindmáig nem zárult le, hiszen az a folyamatos törekvésben valósul meg, tíz évvel Európa újraegyesítését követően immár egészen gyakorlati elemeken keresztül, de mégis elméleti alapokat is vizsgálva elemezhető. Az elmúlt tíz év számos tapasztalata mellett érdemes újra áttekinteni tehát, hogy hol is állunk ebben a folyamatban.

A szegedi rendezvény a tízéves évfordulóra egy ebbe a gondolatíságba nagyon világosan illeszkedő és egészen időszerű kérdést választott témájául: a jog, egészen pontosan az annak általános kereteit meghatározó, és a politikai valóság számára különösen is fontos alkotmányjog szempontjából folytatott nem kizárólag a múltba tekintő, hanem a jövőbeni keretek kapcsán is érdeklődést mutató elemzést. A konferencia a tagállamok és az Európai Unió viszonyát járta körül az elmúlt időszak tapasztalataira is tekintettel.

1 Kruzslicz Péter, egyetemi tanársegéd, képzési igazgató, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete

Identitás és integráció a két alapfogalma ennek a vizsgálódásnak. A két fogalom, amelyek eredetüket tekintve sem feltétlenül csak az alkotmányjoghoz kötődnek, önmagukban is érdekes keretet biztosítanak a tudományos igényű elemzéshez. Időszerűségük Európában ma vitathatatlan: az integráció folyamata mellett ugyanis, éppen akár arra tekintettel, alapvető jelentősége van annak, hogy az egyes szereplők – köztük immár alkotmányjogi értelemben a tagállamok – identitása világosan meghatározható, sőt védhető legyen.

Az identitás, a nemzeti identitás fogalma bár látszólag ellentétes az integráció, az európai integráció tartalmával, ez az ellentét könnyen feloldható. Ugyan míg az integráció éppen az egységesülésről, a közös jellemzők megtalálásáról és erősítéséről szól, az identitás pedig az egyéniséget, a sajátosságok hangsúlyozását és megjelenítését helyezi előtérbe, a valóságot e két elem együttes jelenléte határozza meg. A fogalmak tehát kiegészítik egymást, sőt az identitás és az integráció egymásra utalnak.

Közös pont, hogy mind az európai integráció, mind pedig a nemzeti identitás értékalapú. Ez pedig azok alkotmányjogi vizsgálata esetében is alapvető szempont. Maga az európai integráció értékek mentén jött létre, jogi értelemben is egészen világosan meghatározott és védett értékek tiszteletben tartásával működik. A nemzeti identitás pedig hosszú fejlődés során határozta meg önmagát értékalapú sarokpontjai között, amelyek az alkotmányos identitáson keresztül az állam legalapvetőbb jogforrásában is megjelennek.

Egymás értékválasztásainak a folyamatok fejlődését is segítő kölcsönös tiszteletben tartása biztosítja az Európai Unió és a tagállamok együttélését. Ennek jogi kereteit alkotmányos jellegű és alkotmányos szabályok határozzák meg integrációs és nemzeti szinten, mely szabályok egyszerre mutatnak közös pontokat és sajátosságokat. A tanulmányok ezek rendszerét igyekeznek feltárni, az egyes szabályok tartalmára, azok céljára, de egyúttal gyakorlati alkalmazására és érvényesülésére, továbbá az együttélés időszéri vitáira is tekintettel.